

CE ESTE O LIMBĂ DE CIRCULAȚIE INTERNĂȚIONALĂ? PUNCTE DE PLECARE PENTRU O DISCUȚIE VIITOARE

Georgiana UNGUREANU

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
Lucian Blaga University of Sibiu
E-mail: georgiana.ungureanu@ulbsibiu.ro

WHAT IS AN INTERNATIONAL LANGUAGE? STARTING POINTS FOR A FURTHER DISCUSSION

Abstract: In the current context of globalization, the use of a widely known linguistic code becomes a requirement for maintaining the economic, political and trading relations between different nations around the world. Considering the phenomenal spread of the English language that contributed to its qualification as a “global language”, the aim of this paper is to establish what makes a language to be international. To this purpose, I discuss different sets of criteria elaborated by various researchers and I argue that the main test for classifying a language as “international” is not the mere number of its speakers, but the number of users who learn to speak it in an unconditional manner, i.e., the extension of what linguists call its “area of influence”.

Keywords: international language, global, foreign speakers, influence area, functional power.

Citation suggestion: Ungureanu, Georgiana. “Ce este o limbă de circulație internațională? Puncte de plecare pentru o discuție viitoare” *Transilvania*, no. 6-7 (2022): 136-139.
<https://doi.org/10.51391/trva.2022.06-07.16>.

Introducere

Trăim într-o societate globală, în care progresul accelerat al tehnologiei tinde să estompeze limitele frontaliere, favorizând libera circulație a indivizilor și conectarea virtuală la fenomenele actuale din întreaga lume. Sub imperiul globalizării, statele și națiunile au dezvoltat „relații de interdependență”, configurând astfel un imens spațiu de concentrare a diversității la toate nivelurile: etnică, lingvistică, culturală, religioasă. Asistăm, în același timp, la *glocalizare*, proces prin care instituțiile, organizațiile și comunitățile locale preiau modele și influențe globale. Este o idee dezvoltată pe larg în volumul *Language and Literature in a Glocal World*, unde Sandhya Rao Mehta realizează o delimitare conceptuală între procesele *sincretice/hibride* și cele *glocale*: “hibridul nu include localul, dar poate fi o combinație între două sau mai multe influențe diferite, în timp ce glocalul este în mod necesar rezultatul ideilor globale și aplicărilor locale”².

În contextul *globalizării/glocalizării*, al amestecului și al transferului de influențe de la o comunitate la alta, unele limbi ajung să își depășească limitele geografice și circule dincolo de spațiul comunităților native, devenind instrumente de mediere

a comunicării interetnice, internaționale și interculturale. Există limbi cu o capacitate extrem de ridicată de răspândire geografică, cu un număr impresionant de vorbitori nativi și străini, în timp ce altele cu greu își depășesc teritoriul originar de influență. În ultimul caz, când acest fenomen se produce, justificările sunt mai cu seamă de ordin politic sau socio-economic (calamități naturale, războaie, migrații cauzate de foamete etc.), iar în aceste circumstanțe limba maternă se conservă în cadrul grupurilor de imigranți și de refugiați care, în afara comunității lor, vor recurge la schimbarea codului lingvistic pentru a-și face mesajul comprehensibil.

Site-ul *Ethnologue*, aflat la cea de-a 25-a ediție, oferă două clasamente ale limbilor cu cel mai mare număr de vorbitori nativi și străini în anul 2022. Dacă primul clasament listează pe primele poziții, după numărul de vorbitori nativi, chineza mandarină, spaniola, engleza și hindi, al doilea clasament reflectă, prin cumularea celor două criterii, o modificare substanțială în ierarhie, limba engleză urcând pe prima poziție, hindi pe a treia, în timp ce mandarina și spaniola coboară pe a doua, respectiv a patra poziție. Spre deosebire de vecinii săi din clasament, engleza înregistrează un număr mult mai ridicat de vorbitori străini (peste 1 miliard) în raport cu numărul vorbitorilor nativi (aproape

400 de milioane). Această distribuție atipică a contribuit la proclamarea statutului ei de „limbă globală (*global language*)”³ și, printr-o asociere hiperbolică, de „limbă ucigașă”⁴, unui cercetător lansând previziuni apocaliptice cu privire la un potențial pericol de uniformizare lingvistică pe scară largă. Dincolo de aceste scenarii nerealiste (izvorâte, cel mai probabil, din istoria tragică a extincției limbilor indigene sub agresiunea marilor puteri coloniale), importantă este identificarea cauzelor care determină răspândirea globală a unei limbi și, mai ales, a criteriilor care o delimitează de acelea care, în ciuda numărului impresionant de vorbitori nativi (mandarina, hindi), au un statut mai puțin evident sau chiar controversat de „limbi internaționale”.

Criterii de delimitare: engleza ca prototip

În articolul „The Last Lingua Franca”, Nicholas Osler plasează cititorul în fața unui joc semantic care configurează două scenarii evolutive ale englezei: ca „the last lingua franca” vs. „the latest lingua franca”. Osler nu interpretează primul scenariu în termenii contemporanilor săi, de poziționare ireversibilă a limbii engleze în centrul sistemului lingvistic și de omogenizare în masă a codurilor lingvistice existente. Astfel, statutul de „ultimă lingua franca” ar putea fi marcat de un boom al tehnologiei comunicaționale care ar consacra un teritoriu al *unității în diversitate*, o lume „multi-monolingvă”⁶, în care comunicarea interetnică se va derula prin intermediul limbii materne a vorbitorilor, așadar fără apelul la un cod lingvistic comun, de circulație internațională. În schimb, cel de-al doilea scenariu – engleza ca „cea mai recentă lingua franca” – lasă loc imersiunii într-o alternativă aparent optimistă privind posibilitatea de propulsare pe plan internațional a unei alte limbi care să o detroneze sau care măcar să se apropie de nivelul ei de difuziune geografică.

Ce face, în acest context, ca o limbă să fie internațională? Potrivit lui Osler, puterea de circulație a unei limbi derivă din însăși „puterea” poporului care o vorbește, mai exact din gradul de influență pe care acesta îl exercită asupra altor comunități. De altfel, istoria ne arată că și o limbă internațională își poate epuiza la un moment dat resursele în zonele de influență atunci când încetează să mai răspundă nevoilor socio-economice, culturale, religioase sau administrative a comunităților non-native care și-au însușit-o. Prin urmare, Osler consideră că există un pericol al perisabilității caracterului funcțional al limbilor, pe care istoria marilor puteri coloniale o confirmă, în principiu, pe trei sfere de influență: *administrativă* (exemplul persanei în India, în urma colonizării britanice), *comercială* (cazul portughezei în Oceanul Indian) și *culturală* (abandonarea sanscritei ca urmare a creșterii influenței elitei musulmane). Odată ajunsă la finalitate funcționalitatea inițială a unei limbi, ar fi nevoie, spune autorul, de o readaptare, de o redirectionare a performanțelor comunității native în alte zone de influență, astfel încât limba să fie investită cu noi funcții care să îi prezerve continuitatea.

O clasificare tripartită întrucâtva similară propusese și Giorgio Braga, care, în articolul „International Languages: Concepts and Problems”, afirmă că orice limbă internațională este investită, în principiu, cu trei funcții: (1) de consolidare a relațiilor diplomatice, politice, economice și comerciale;

(2) de facilitare a schimbului de publicații științifice; (3) „de integrare culturală a vorbitorilor de limbi minoritare”⁷. La data publicării articolului (1979), erau desemnate ca limbi internaționale franceza, engleza și rusa, fiecare conectată la trei areale lingvistice: (1) *un areal autohton*, al vorbitorilor nativi; (2) *un areal de afiliere*, al limbii oficializate ca limbă națională (L2) și (3) *un areal de influență*. Această clasificare va fi dezvoltată în modelul lansat șase ani mai târziu de Braj B. Kachru, care analizează repartizarea geografică a limbii engleze prin raportare la un sistem concentric, structurat pe trei straturi de influență: (1) *un cerc interior*, corespondent al Marii Britanii și al teritoriilor colonizate; (2) *un cerc exterior*, asociat teritoriilor subordonate *colonialismului de exploatare*; și (3) *un cerc extensibil*, „unde engleza, identificată printre profesori ca limbă străină, este folosită strict ca lingua franca pentru comunicarea cu străinii, fără a avea un statut oficial”⁸.

Dacă modelul lui Kachru este subordonat, în esență, unui singur fenomen (limba engleză, cu particularitățile ei coloniale), modelul lui Braga pare să aibă un nivel mai ridicat de aplicabilitate. Însă există anumite puncte de convergență între cele două modele, cu precădere în ceea ce privește *zona de influență* (a vorbitorilor străini necondiționați), care rămâne de altfel, indicatorul cel mai relevant al unei limbi de circulație internațională. În sprijinul acestei ultime idei, mă voi raporta, în continuare, la conceptul de „sistem lingvistic global” lansat de Abram de Swaan, potrivit căruia puterea de circulație a unei limbi este determinată de rețelele de vorbitori multilingvi, la rândul lor conectați la un sistem lingvistic propriu, care ocupă o anumită poziție pe scara ierarhică a *sistemului lingvistic global*. În cadrul acestui sistem, limba engleză ocupă o poziție „hipercentrală”, în timp ce limbile „supercentrale” sunt, printre altele, „araba, chineza, franceza, germana, hindi, japoneza, malaieza, portugheza, rusa, spaniola, swahili și turca”⁹.

În ierarhia propusă de Swaan, numărul vorbitorilor nativi și străini reprezintă criteriile cumulative care determină poziția limbilor în sistemul lingvistic global. Acest principiu ordonator este, însă, contestat de Ulrich Ammon, pentru care numărul vorbitorilor de limbi străine reprezintă un indicator mult mai relevant în stabilirea unei limbi ca fiind sau nu internațională. De altfel, în viziunea lingvistului german, comunicarea internațională implică trei posibile contacte: (1) între *zona autohtonă* și *zona de influență*; (2) între *zona de afiliere* și *zona de influență*, ideală fiind (3) interacțiunea configurată *doar la nivelul zonei de influență*, adică în cadrul comunităților unde limba internațională nu a dobândit încă statutul de limbă oficială (așa cum este cazul zonei de afiliere). Totodată, Ammon afirmă că o limbă artificială se poate califica în aceeași măsură ca limbă internațională „dacă este direct conectată la multe sau la toate celelalte limbi prin vorbitorii multilingvi, așa cum a fost cazul latinei ca limbă internațională europeană în timpul Evului Mediu sau cum s-a planuit cu limba Esperanto”¹⁰. Așadar, modelul lansat de Swaan necesită anumite reconfigurări, astfel încât ierarhizarea de la periferie la hipercentrul constelației lingvistice să redea gradul de expansiune a limbilor și, implicit, funcționalitatea lor prin raportarea la acele areale independente de comunitățile care concentrează vorbitorii nativi.

Discuție: declinul limbii ruse

În 1979, când Giogo Braga alcătuisese topul celor trei limbi de circulație internațională, limba rusă se afla la aproximativ un deceniu de momentul începutului diminuării puterii sale de influență, al destabilizării caracterului său funcțional în cadrul blocului URSS, precum și în zonele de afiliere și de influență. Raportat la contextul actual, modelul lui Braga indică realizarea unor modificări substanțiale în ierarhia limbilor de circulație internațională, confirmând ipoteza lui Ostler despre natura temporară a funcționalității limbilor, mai ales atunci când răspândirea lor se produce prin dictatură și în detrimentul limbilor minoritare. De altfel, mișcările politice opresive și alianțele cu țările din Estul Europei și Centrul Asiei au constituit principalele instrumente de propagare a limbii ruse în cadrul Uniunii Sovietice și în afara ei. Regresiunea economică, prăbușirea blocului socialist și, la scurt timp, afirmarea Statelor Unite ca putere economică mondială au determinat, însă, declinul Rusiei (și, implicit, al limbii) în domenii în care odinioară ocupa o poziție-cheie¹¹.

Dincolo de circumstanțele politice, Ammon subliniază în studiul „World Languages. Trends and Future” importanța componentei culturale și științifice, indicatorii cei mai relevanți în aceste direcții fiind numărul de articole științifice și numărul de cărți, ziare și reviste tipărite în străinătate într-o anumită limbă. Astfel, progresul tehnologic și avantajul conferit de existența limbajului specializat au făcut ca „limba rusă să reprezinte mai bine de cincizeci de ani instrumentul privilegiat de diseminare a informației despre tehnologie, industrie, medicină, construcții, transport și educație în republicile din Asia Centrală și Transcaucazia”¹². Însă, cum fostul regim nu putea decât să le cultive atitudinea defensivă în fața ideii de perpetuare a limbii ruse, reacția fostelor republici ale Uniunii Sovietice s-a concretizat într-o campanie de epurare a acestora din majoritatea sectoarelor de activitate, guvernele adoptând măsuri extreme de apărare a identității naționale: de la limitarea accesului populației la canalele rusești (în Kirgîzstan, Turkmenistan, Armenia și Moldova) la eliminarea din școli ca limbă de instruire (Estonia, Letonia) și la acordarea cetățeniei lituaniene doar în contextul promovării testului de limbă maternă. În prezent, zona de afiliere a rusei s-a restrâns semnificativ, căci „dintre toate țările fostului USSR, Belarus a menținut cu fidelitate relațiile economice, politice și culturale cu Federația Rusă”¹³.

Venind către prezent, este greu de crezut că redresarea statutului limbii ruse ca limbă internațională se va putea produce în viitorul apropiat, având în vedere că războiul ruso-ucrainean nu face decât să stimuleze acțiunile coercitive ale Uniunii Europene și să întretină o percepție generală negativă față de Rusia (și, într-o anumită măsură, chiar față de cultura și limba ei). Totodată, calificarea anterioară a rusei ca limbă internațională rămâne sub semnul incertitudinii: funcțiile limbii fiind exercitate mai ales în *zonele de afiliere*, este încălcată definiția dată de Ammon comunicării internaționale.

Concluzii

În momentul actual, e de așteptat ca stabilitatea poziției Statelor Unite pe scena internațională să asigure pentru o perioadă destul de îndelungată supremația limbii engleze în zonele de *influență și afiliere*. Rămâne, însă, în sfera imaginarului ipoteza uniformizării lingvistice a planetei, având în vedere politicile de protejare a limbilor naționale și de creștere a vizibilității lor internaționale pe care le adoptă tot mai multe state. Pe de altă parte, putem presupune că decalajele economice existente la momentul actual nu vor permite nici o nivelare tehnologică ce ar anula utilitatea cunoașterii unei limbi de circulație internațională, așa cum specula Osler. Iar, dacă engleza beneficiază astăzi de cea mai largă distribuție geografică, acest fapt nu inhibă promovarea altor limbi care beneficiază, totuși, de un statut important pe scena internațională.

Se vorbește prea puțin despre impactul muzicii latino-americane, al culturii k-pop sau al industriei anime-urilor, care configurează, de cele mai multe ori, o atitudine pozitivă în rândul noilor generații, stimulându-le deschiderea către comunitățile acestor trenduri și, implicit, către însușirea codului lor lingvistic. Totodată, instituțiile de învățământ superior din țările în curs de dezvoltare implementează, la rândul lor, strategii de internaționalizare, în vederea creșterii numărului de studenți străini și a atractivității limbilor naționale. Prin exploatarea componentei educaționale, limbile de circulație redusă au oportunitatea de reconfigurare a statutului lor, deși procesul este unul lent și, în același timp, condiționat de gradul de adaptabilitate a funcționalității lor la nevoile diferitor comunități etnice.

În orice caz, numărul vorbitorilor străini din cadrul *zonei de influență* rămâne indicatorul dominant al limbilor de circulație internațională, care ar putea fi completat, eventual, prin distribuția lor geografică. Este ceea ce face ca, în ciuda numărului ridicat de vorbitori nativi, hindi și chineza să nu fie încă unanim recunoscute ca limbi de circulație internațională. Totuși, considerăm că, în contextul globalizării, există grade diferite de internaționalizare a limbilor și că numărul de vorbitori străini și comunicarea dintre zonele de influență, care configurează poziția limbilor în cadrul sistemului lingvistic global, ar trebui să susțină analize mai complexe și mai nuanțate, dincolo de simplele date.

Cum se prezintă, însă, limba română în acest sistem? Întrebarea merită pusă mai ales în contextul înființării unui nou stat având ca limbă oficială româna (Republica Moldova), al intensificării emigrației românești către țările din Europa Occidentală și al deschiderii de noi departamente și lectorate românești în universitățile din străinătate. Însă un răspuns pertinent la această problemă ar necesita un nou articol, pentru care considerațiile de până acum își propun să servească drept preambul teoretic.

Acknowledgement: This work was supported by a grant of the Romanian Ministry of Education and Research, CNCS/CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P3-3.6-H2020-2020-0160, contract no. 55/2021.

Note:

1. Salikoko S. Mufwene, „Global English and World English(es): Myths and Facts”, în *The Handbook of Language and Globalization*, ed. Nikolas Coupland (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010), 36.
2. Sandhya Rao Mehta, *Language and Literature in a Glocal World* (Singapore: Springer, 2018), 4.
3. David Crystal, *English as a Global Language* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 1.
4. Salikoko S. Mufwene, „Global English and World English(es): Myths and Facts”, 48.
5. Un exemplu elocvent în acest sens este că celebrul lingvist și poliglot Steve Kaufmann, el însuși vorbitor de mandarină, a afirmat ferm că „chineză mandarină nu este o limbă internațională” („Mandarin Chinese Learning Boom or Is It a Fad?” *The Linguist Blog*, January 25, 2010, <https://blog.thelinguist.com/mandarin-chinese-learning-boom-or-is-it-a-fad/>). Desigur, aceasta nu înseamnă că punctul de vedere al lui Kaufmann este infailibil. Însă, în ultimii 50 de ani, nimeni nu a contestat statutul internațional al limbii engleze.
6. Nicholas Ostler, „The Last Lingua Franca”, în *Major versus Minor? Languages and Literatures in a Globalized World*, ed. Theo D’haen, Iannis Goerlandt, and Roger D. Sell (Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2015), 59.
7. Giorgio Braga, „International Languages: Concepts and Problems”, *International Journal of the Sociology of Language* 6, no. 22 (1979): 31.
8. Salikoko S. Mufwene, „Global English and World English(es): Myths and Facts”, 45.
9. Abram de Swaan, „Language Systems”, în *The Handbook of Language and Globalization*, ed. Nikolas Coupland (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010), 57.
10. Ulrich Ammon, „World Languages. Trends and Future”, în *The Handbook of Language and Globalization*, ed. Nikolas Coupland (Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010), 104.
11. Vezi capitolul „Russian in the Modern World”, în Jacques Maurais and Michael Morris, *Languages in a Globalising World* (Cambridge: Cambridge University Press, 2004), 260–290.
12. Maurais, Morris, *Languages in a Globalising World*, 281.
13. *Ibid.*, 275.

Bibliography:

- Ammon, Ulrich. “English and Other International Languages under the Impact of Globalization.” *Neuphilologische Mitteilungen* 111, no. 1 (2010): 9–28.
- Ammon, Ulrich. “World Languages. Trends and Future.” In *The Handbook of Language and Globalization*, edited by Nikolas Coupland, 101–122. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010.
- Braga, Giorgio. “International Languages: Concepts and Problems.” *International Journal of the Sociology of Language* 6, no. 22 (1979): 27–49.
- Crystal, David. *English as a Global Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- De Swaan, Abram. “Language Systems.” In *The Handbook of Language and Globalization*, edited by Nikolas Coupland, 56–76. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010.
- Eberhard, David M., Gary F. Simons, and Charles D. Fennig. *Ethnologue: Languages of the World*. Twenty-fifth edition. Dallas, TX: SIL International, 2022. <http://www.ethnologue.com>.
- Kaufmann, Steve. “Mandarin Chinese Learning Boom or Is It a Fad?” *The Linguist Blog*, January 25, 2010, <https://blog.thelinguist.com/mandarin-chinese-learning-boom-or-is-it-a-fad/>
- Mar-Molinero, Clare. “The Spread of Global Spanish—from Cervantes to Reggaeton.” In *The Handbook of Language and Globalization*, edited by Nikolas Coupland, 56–76. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010.
- Maurais, Jacques, and Michael Morris. *Languages in a Globalising World*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Mehta, Sandhya Rao. *Language and Literature in a Glocal World*. Singapore: Springer, 2018.
- Mufwene, Salikoko S. “Global English and World English(es): Myths and Facts.” In *The Handbook of Language and Globalization*, edited by Nikolas Coupland, 31–55. Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2010.
- Ostler, Nicholas. “The Last Lingua Franca.” In *Major versus Minor? Languages and Literatures in a Globalized World*, edited by Theo D’haen, Iannis Goerlandt and Roger D. Sell, 43–52. Amsterdam-Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2015.